

národnostního statutu jednak výběr návrhů k preambuli statutu (K. Čapek, F. Peřoutka a L. Sychravy), a pak hlavně text jedné z posledních verzí (po 19. červenci 1938) návrhu zákona, kterým se vydává národnostní statut, současně s rozsáhlou důvodovou zprávou, a návrh zákona, jímž se stanoví zásady jazykového práva (po 5. srpnu 1938). Výběr uvedených textů nebyl jednoduchý, protože archivní fond prezidia ministerské rady k národnostnímu statutu obsahuje řadu pracovních verzí těchto dokumentů různě upravovaných. Autoři zde prezentují dokumenty, které jsou pro studium národnostně menšinové politiky Československa v meziválečném období klíčové a jejichž mezinárodně-politické souvislosti analyzovali v první části. K přínosu práce lze bez nadsázky říci, že kromě zasvěceného zpracování předmětné problematiky jde zároveň o zásadní ediční počín, který v dosavadní národnostně menšinové literatuře chyběl. Publikace tak představuje pro studium národnostně menšinové politiky Československa před druhou světovou válkou základní pramenné dílo.

Andrej Sulitka (EU AV ČR, v. v. i.)

Marek Jakoubek, VOJVODOVO: HISTORIE, OBYVATELSTVO, MIGRACE. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2012, 199 s., XXIV s. obrazových příloh–

Marek Jakoubek si ve své v pořadí již třetí monografii o Vojvodovu dal za cíl představit „jiný pohled“ na historii této jediné české vesnice v Bulharsku. Vzhledem

k množství prací různých autorů doposud vyprodukovaných na téma Vojvodovo se jedná o příhodnou volbu. Jakoubek v úvodu vyjadřuje své přesvědčení, že ve vojvodovské historii zbývá „stále ještě řada zcela bílých míst, anebo oblastí, které byly zachyceny pouze v jednom dílčím, a tedy omezeném úhlu pohledu“ (s. 6). Stejně jako minulá kniha (*Vojvodovo: kus česko-bulharské historie*, 2011) sestává i tato z komentovaných materiálových, resp. pramenných edic. Třebaže samotný titul a podtitul aktuální monografie nenaznačují „revoluci“ ve vojvodovských bádáních, Jakoubek se pokusil každou kapitolou nabídnout určitým způsobem odlišný, tu více, tu méně „převratný“ pohled na Vojvodovo.

Po části úvodní následuje šest velkých kapitol. *Banátské Vojvodovo Ljubomira Stojanova* stojí na vyprávění potomka smíšeného manželského páru, vojvodovské Češky a Bulhara. Bulharské texty o Vojvodovu již publikovány byly, tento je však první od autora se zpola „českým“ vojvodovským původem. Stojanov ve Vojvodovu nikdy nežil, ve svém textu tak nabízí pohled zvenčí. Základ následující kapitoly s názvem *Dva životopisy vojvodovských Bulharů* naproti tomu tvoří texty bulharských obyvatel Vojvodova a tedy sousedů vojvodovských Čechů, konkrétně jsou jimi Toško Stančev a Rajna Janeva, zmiňovaní v předchozích Jakoubkových publikacích. Třetí kapitola, „*Drobné střípky z vyprávění mých rodičů*“ *Mileny Haškové*, zpřístupňuje prostřednictvím autorky textu vzpomínky jejích rodičů na Vojvodovo. Otcem M. Haškové byl první vojvodovský učitel Jan Findeis, což tento text činí velmi cenným. Čtvrtá kapitola, „*Cesta do Prahi*“ *vojvodovského Čecha Petra Dobiáše*, staví na teprve druhém objeveném textu, který byl

sepsán vojvodovským Čechem v době existence Vojvodova jakožto české vesnice, tj. před rokem 1949, resp. 1950, kdy proběhlo přesídlení většiny jeho obyvatel českého původu do ČSR. Petr Dobiáš podává svědectví o cestě do Prahy vykonané v prosinci roku 1946, jíž se kromě autora „cestovního deníku“ zúčastnili další tři vojvodovští delegáti, kteří měli za úkol zjistit podmínky „reemigrace“ Vojvodovčanů do ČSR.

Autorem textu nalézajícího se v jádru předposlední kapitoly, nazvané *Prolovení ticha*, je Vojvodovčan Petr Klepáček, jako autor memoárového textu již známý čtenářům předchozí knihy. Jeho nejnovější psaný počin (vzniklý v létě 2012) lze považovat za vpravdě „jiný“, od ostatní vojvodovské produkce se dokonce programově odlišující. *Volné pokračování „Vzpomínání a vyprávění o Vojvodovu“*. *Tentokrát pohled na jejich vzájemné soužití, vztah k víře, Bibli, Bohu...* se totiž zaměřuje (také) na „odvrácenou tvář“ soužití Vojvodovčanů. Je jen pochopitelné, že dosud Vojvodovčané (včetně Klepáčka) ve svých vzpomínkových textech Vojvodovo do určité míry idealizovali. Klepáčkův text má podle svého autora nikoliv negovat, ale spíše doplnit stávající obraz Vojvodova, a to především o pohled na určité události nebo aspekty vojvodovského soužití z perspektivy těch, kteří takřkají „tahali za kratší konec“. Jakoubek si uvědomuje etická úskalí a podrobně se zabývá otázkou, zda je oprávněné Klepáčkovu práci zveřejnit. Dospívá k závěru, že otázka by měla být položena opačně: „Máme právo tento text *nezveřejnit*?“ (s. 93) Klepáček začíná komplexním rozбором povahy víry obyvatel Vojvodova prostřednictvím popisu postojů svého dědečka Petra Dobiáše, posléze se v rámci publikací o Vojvodovu poprvé podrobně

věnuje „správě věcí veřejných“ ve vojvodovské komunitě a konečně prolamuje dosavadní mlčení okolo působení kazatele Martina Roháčka, jehož odchod z obce a k němu vedoucí události Vojvodovčané obvykle komentují stručným: „Zkrátka morálně propadl.“ (s. 98) Ke Klepáčkovu příspěvku se hodí přívlastky: stěžejní, neortodoxní a čtivý. Jakoubek také neopomíná upozornit na tímto příspěvkem zpochybněnou legitimitu hranice mezi vědeckým a memoárovým textem: „P. Klepáček svým textem dokládá, že velké, ale opravdu velké oblasti aktivit, včetně finální písemné produkce historie, etnologie a několika příbuzných disciplín, si svůj vědecký status nárokují možná neoprávněně, protože je dokáží – stejně dobře, někdy i lépe než vědci – realizovat i laici (pravda, laici ze specifických skupin).“ (s. 112)

Poslední kapitola, nazvaná *Iva Heroldová, Vojvodovo a výzkum novoosídleneckých obcí na jižní Moravě*, prezentuje přepisy rozhovorů s Vojvodovčany, které tato známá etnoložka uskutečnila v roce 1973. Výzkumné poznámky Ivy Heroldové byly nalezeny v archivu Etnologického ústavu AV ČR a nabízejí mnoho unikátních informací o vojvodovských zvycích, ale také o „předvojvodovské“ historii, tedy dějinách osídlení historicky první české obce v Bulharsku – Seseku. V komentáři k této pramenné edici se Jakoubek kromě jiného zabývá tématem udržování češtiny ve Vojvodovu a „mýtem české školy“. Publikované pramenné edice jsou tedy značně různorodé, nabízejí pohled na Vojvodovo z biografické perspektivy, z pohledu tu osobního, tu zprostředkovaného vzpomínkami blízkých, nebo též z čistě badatelského úhlu pohledu. Kniha je doplněna mapou okolí Vojvodova a Kovačice, reprodukcemi vojvodovských

plánků a různých dokumentů, nechybí ani velké množství dobových fotografií. Jakoubek opatřil pramenné edice zdařilým komentářem, ve kterém zdůrazňuje z těchto materiálů plynoucí nové poznatky a současně zasazuje v nich uvedené již známé skutečnosti do nových kontextů. Např. působení učitele Findeise tak dostává nový rozměr v souvislosti s textem Ljubomira Stojanova, který Vojvodovo „automaticky“ označuje neetnickým způsobem jako obec banátskou, nikoli českou, a jeho obyvatele jako Banátčany (bylo založeno přesídlení z Banátu, kteří původně přišli z českých zemí). Jakoubek poukazuje na fakt, že Vojvodovčané sami se takto označovali ještě v době, kdy do obce přišel Findeis, kterému je připisováno úspěšné úsilí o nacionalizaci vojvodovského společenství, do té doby národnostně indiferentního, k níž došlo koncem 30. let 20. století.

Vojvodovo: historie, obyvatelstvo, migrace cílí na obě hlavní skupiny čtenářů, tj. badatele a studenty na jedné a (ex)Vojvodovčany a jejich potomky na druhé straně. Pro druhou skupinu tentokrát odvážně nabízí také méně idylický pohled na život ve Vojvodovu a „prolomení ticha“ panujícího okolo některých kontroverzních událostí vojvodovských dějin. Samotní bývalí obyvatelé Vojvodova přitom k tomuto „zlomu“ postupně dospěli spolu s tím, jak v minulých letech stále více z nich přestávalo být „pouhými“ informátory a čtenáři. Zhostili se daleko odpovědnější role – sami se stali autory textů určených k publikování. Vojvodovčané mají právo na „svůj“ obraz vojvodovského soužití, avšak pamětníků ve Vojvodovu byly tisíce, každý s rozdílným osudem a tím i pohledem na dění ve Vojvodovu, jak připomíná Klepáček (s. 91). Disonance v popisech Vojvodova byla jen

otázkou času (a ochoty odhalit méně „líbivé“ aspekty tamního soužití). Nedá se tedy říci, že Jakoubek svou nejnovější monografií „roztříštil“ dosavadní obraz Vojvodova – spíše přispěl k jeho ucelenější, plastičtější podobě. Jak ovšem sám autor přiznává v anglickém resumé (s. 196), další pokrok na cestě za poznáním historie Vojvodova a jeho obyvatel znamená, že současně (a více než kdy dříve) „pokročil“, resp. se vzdálil také horizont poznání a ztratila se v něm cesta k poznání vedoucí. Je potěšující být svědkem toho, s jakou vytrvalostí a nasazením jsou Jakoubek i jeho „učitelé“, tj. bývalí obyvatelé Vojvodova, ochotni tuto cestu hledat a vydávat se po ní.

Jitka Zalabáková (FF ZČU Plzeň)

Vyjádření M. Šrámkové k reakci J. Otčenáška na recenzi publikace *Česká pohádka v 19. století* (ČL 100/2013, s. 507–508):

Na reakci J. Otčenáška vzhledem k jejímu nevěcnému obsahu nemíní recenzentka odpovídat.

Marta Šrámková

Redakce ČL upozorňuje, že kniha *Vzaty do fonografu* (J. Procházková a kol, Brno 2012), recenzovaná v ČL 100/2013, s. 381–382, byla samostatně vydána též v anglické mutaci pod názvem *As recorded by the phonograph*.
